

mevzu

sosyal bilimler dergisi | journal of social sciences

e-ISSN 2667-8772

mevzu, Haziran/June 2026, s. 16: 363-390

**Kıraat Öğretiminde Dijital Yöntemler:
erQuran ve nQuran Platformlarının Karşılaştırmalı Analizi**
Digital Methods in Quranic Education:
A Comparative Analysis of the erQuran and nQuran Platforms

Muhammed Talha KILIÇ

Dr. Öğr. Gör., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat ABD,
Dr. Lecturer, Faculty of Theology, Kütahya Dumlupınar University,
Department of Quranic Reading and Recitation,
ORCID: 0000-0001-6368-1972
ROR ID: 03jtrja12

DOI: 10.56720/msbd.2026.s16.353

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 10 Mart / February 2026

Kabul Tarihi / Date Accepted: 3 Haziran / May 2026

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Haziran / June 2026

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Atıf / Citation: Kılıç, Muhammed Talha. "Kıraat Öğretiminde Dijital Yöntemler: erQuran ve nQuran Platformlarının Karşılaştırmalı Analizi". *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (Haziran 2026): 363-390. <https://doi.org/10.56720/msbd.2026.s16.353>

İntihal: Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by ithenticate. No plagiarism detected.
web: <http://dergipark.gov.tr/mevzu> | <mailto:mevzusbd@gmail.com>

Copyright © CC BY-NC 4.0

Öz

Bu çalışma, biri Batı diğeri Doğu menşeli iki dijital kıraat platformunun kıraat öğretimi açısından değerini konu edinmektedir. erQuran ve nQuran isimli bu iki platform, teknolojik imkanların kıraat ilminin öğretimine tatbikini ortaya koyan iki önemli örnek olarak gözükmektedir. Çalışmanın en önemli sorusu bu örneklerin içeriği, kapsamı ve kullandıkları dijital imkanların sosyal bir bilim olan kıraatin öğretimine ne gibi katkılar sunduğudur. Bu kapsamda konu, mukayeseli analiz yöntemiyle ele alınmıştır. Söz konusu katkılarının hali hazırda devam etmekte olan klasik kıraat öğretimine ne derece entegre edilebileceği, bu entegrasyonun *fem-i muhsin* olgusu etrafında nasıl şekilleneceği, sema', arz ve edâ yöntemleri içerisinde nerede konumlanabileceği gibi sorular çalışmanın cevap aramaya çalıştığı sorulardan birkaçıdır. Bunun sonucunda erQuran'ın kıraat farklılıkları hakkında daha genel bilgiler verdiği, nQuran'ın ise daha özel ve ihtisaslaşma gerektiren bilgiler vererek kıraat öğretiminde daha işlevsel olduğu görülmüştür. Çalışma, bu iki dijital platform özelinde başkaca teknolojik imkanların bu ilme tatbiki hususunda yeni bir usul teklif ederek bu usule *istinâ'î* (*yapay*) ismini vermektedir. *Istinâ'î* metodun yapay zekâ ve dijital gelişmeler vasıtasıyla ortaya çıkan yeni bir öğretim metodu olması gerektiğini ortaya koymaya çalışan bu çalışma, kıraat ilminin güncel gelişmelerden geri kalmaması, yer ve zaman şartlarından bağımsız olarak öğrenilmesi gibi amaçlar öngörmektedir. Araştırma, yapay zekâ destekli dijital uygulamaların kıraat ilmindeki öğrenim sürecini kısalttığını, kimi zaman zor ve uzun olan bu süreci daha kolay ve motive edici bir sürece çevirdiğini saptamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kıraat, erQuran, nQuran, Dijital Öğretim Yöntemleri, Yapay Zekâ.

Abstract

This study examines the value of two digital Quran reading platforms, one Western and one Eastern, in terms of teaching Quranic recitation. These two platforms, erQuran and nQuran, appear to be two important examples demonstrating the application of technological capabilities to the teaching of Quranic recitation. The most important question of the study is what contributions the content, scope, and digital capabilities of these examples offer to the teaching of recitation, which is a social science. Within this scope, the subject

has been addressed using comparative analysis methods. In questions the study seeks to answer include the extent to which these contributions can be integrated into the ongoing classical teaching of recitation, how this integration will take shape around the concept of *fem-i muhsin*, and where it can be positioned within the methods of sema', arz, and edâ. As a result, it has been observed that the erQuran provides more general information about differences in recitation, while the nQuran provides more specific and specialized information, making it more functional in the teaching of recitation. The study proposes a new method for applying other technological capabilities to this science, specifically for these two digital platforms, and names this method *istinai* (artificial). This study, which seeks to demonstrate that the artificial method is a new teaching method emerging through artificial intelligence and digital developments, envisions goals such as ensuring that the science of recitation does not lag behind current developments and that it can be learned independently of place and time constraints. The research finds that AI-supported digital applications shorten the learning process in the science of recitation, transforming what is sometimes a difficult and lengthy process into an easier and more motivating one.

Keywords: Recitation, erQuran, nQuran, Digital Teaching Methods, Artificial Intelligence.

Giriş

İçinde bulunulan yüzyılda teknolojinin baş döndürücü bir hızla gelişmesi sadece beşerî ve fennî bilimleri değil sosyal bilimleri de etkilemektedir. Bu etki ilahiyat bilimlerine de sirayet etmekte, teknolojinin bu bilimlere tatbiki hususu yeni açılımlar gündeme getirmektedir. Özellikle yapay zekânın daha işlevsel bir şekilde ilahiyat bilimlerinde kullanılmaya başlaması birtakım etik kaygıları ürettiği gibi bambaşka kolaylıklara da sebep olmaktadır. İlahiyat bilimleri içerisinde kadîm bir yere sahip olmasına karşın akademik alanda yeni yeni kendine yer bulan kıraat ilimleri ise bu etki ve dönüşümden olumlu anlamda yararlanmaktadır. Yapay zekâ ve dijital teknolojilerinin kıraat ilimlerine tatbiki¹

¹ Muhammed Talha Kılıç, "Yapay Zekâ ve Kıraat", *Uluslararası Kıraat İlimi Sempozyumu-1 (Kıraat İlminin Günümüz Meseleleri-Sorunlar ve Çözümler)* (Ankara: Sonçağ Yayıncılık, 2024), 2/216-252; Süleyman Kaban, "Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Teknolojik İmkânlar ve Kullanımı",

henüz yolun başında olsa da dijital mecrâda çok daha sistemli ve derin çalışmaların ortaya çıkması araştırmacılar için heyecan vericidir. Bu çalışmaların şu ana kadar ki en iyi örneklerinden ikisi olan erQuran ve nQuran platformları bu makalenin ana konusunu oluşturmaktadır. Bu platformların kıraat öğretimine tatbiki, öğretim sürecinde kullanılabilirliği ve potansiyel faydaları makalenin ele almayı hedeflediği temel konulardır. Bunun yanı sıra her iki platformun eksikleri ve geliştirilmeye açık yönleri ile mukayeseli analizi makelede yer alacak hususları oluşturmaktadır. Söz konusu platformların kıraat ilminin geleneksel öğretim yöntemleri içerisinde nasıl bir yer tutabileceği ve bu hususta yeni bir usul teklifi ise çalışmanın ortaya koymak istediği sonuçlardan biridir.

1. EVQ (erQuran) Projesi ve Mahiyeti

Dilimize Kur'ân'ın Kıraat Farklılıkları Ansiklopedisi olarak çevirilebilecek "Encyclopedia of the variant readings of the Qur'an" kısa adıyla Evq hakkında internet sitesinde şu bilgiler aktarılmaktadır:

"Kur'an'ın alımlama ve aktarım tarihini incelemek için tasarlanmış açık erişimli bir platformdur. Platform, Kur'an'ın eleştirel bir aygıtı olarak işlev görür; Arapça kaynaklarda kaydedilen farklı okumalar hakkında veri sağlar. EvQ, Harvard Üniversitesi tarafından sağlanan fon ve ödüller sayesinde geliştirilmiştir."²

Tanımdan anlaşılacağı üzere Evq, Kur'ân'ın toplumlar tarafından nasıl kabul edildiğini ve bu kabulden sonra nasıl aktarıldığını inceleme amacı taşımaktadır. Platform incelendiğinde tanımdaki "Kur'an'ın eleştirel bir aygıtı olarak işlev görür." ifadesi daha iyi anlaşılacaktır. Buna göre platform Kur'ân'ın farklı kıraatler üzerinden kritik edilmesine olanak sağlamaktadır.

Evq platformunun geliştiricisi olan Doç. Dr. Shady Hekmat Nasser, Harvard Üniversitesi Yakın Doğu Dilleri ve Medeniyetleri bölümünde görev yapmaktadır. Nasser'in çalışmalarının daha ziyade Kur'ân ve Kıraat ilimleri üzerine

İlahiyat Akademi 10 (Aralık 2019), 65-86; Hayati Genç - Ali Yılmaz, "Dijital Çağda Kuran Öğretimi: Teknoloji ve Sosyal Medyanın Kuran Eğitimindeki Yeri", *Mütefekkir* 12/23 (Temmuz 2025), 239-267; Mohammed Zakariah vd., "Digital Quran Computing: Review, Classification, and Trend Analysis", *Arabian Journal for Science and Engineering* 42/8 (Ağustos 2017), 3077-3102; Abdul Hakim, "Integrasi Media Digital Interaktif Dalam Pengajaran Materi Qur'an Dan Hadist", *Jurnal IHSAN Jurnal Pendidikan Islam* 3/3 (2025).

² erquran EVQ (Erişim 04 Mart 2025), "About".

yoğunlaştığı görülmektedir. Yayınlanan çalışmalarından birkaçını burada zikretmek önemlidir:

1. The Transmission of the Variant Readings of the Qur'ân: The problem of tawâtur and the emergence of shawâdhdh (*Kur'ân'ın Kıraat Farklılıklarının Aktarımı: Tevatür Sorunu ve Şâzz Kıraatlerin Ortaya Çıkışı*), Leiden: Brill, 2012.

2. "(Q. 12:2) We have sent it down as an Arabic Qur'ân: Praying behind the Lisper" (*Biz onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik: Peltek Bir İmamın Ardında Namaz Kılmak*), *Islamic Law and Society*, 23 (2016), ss. 23-51.

3. "The Grammatical Blunders of Qur'ân Reciters: Zallat al-qâri' by Abû Hafş al-Nasafi (öl. 537/1142)" (*Kur'ân Karîlerinin Gramer Hataları: Ebû Hafş en-Neseî'nin (öl. 537/1142) Zallat al-qâri' Eseri*), *Journal of Abbasid Studies*, 2 (2015): 1-37.

4. "Revisiting Ibn Mujâhid's Position on the Seven Canonical Readings: Ibn 'Âmir's Problematic Reading of kun fa-yakûna" (*İbn Mücâhid'in Yedi Kanonik Kıraat Konusundaki Görüşünü Yeniden Değerlendirmek: İbn Âmir'in Tartışmalı kun fa-yakûna Okuması*), *Journal of Qur'anic Studies*, 17.1 (2015): 85-113.

5. "The Two-Râwî Canon before and after ad-Dânî (öl. 444/1052-3): The Role of Abû t-Tayyib Ibn Ghalbûn (öl. 389/998) and the Qayrawân/Andalus School in Creating the Two-Râwî Canon" (*Ed-Dânî (öl. 444/1052-3) Öncesi ve Sonrasında İki Râvî Sistemi: Ebû't-Tayyib İbn Galbûn (öl. 389/998) ve Kayrevan/Endülüs Ekolünün İki Râvî Sistemini Oluşturmadaki Rolü*), *Oriens*, 41 (2013): 41-75.³

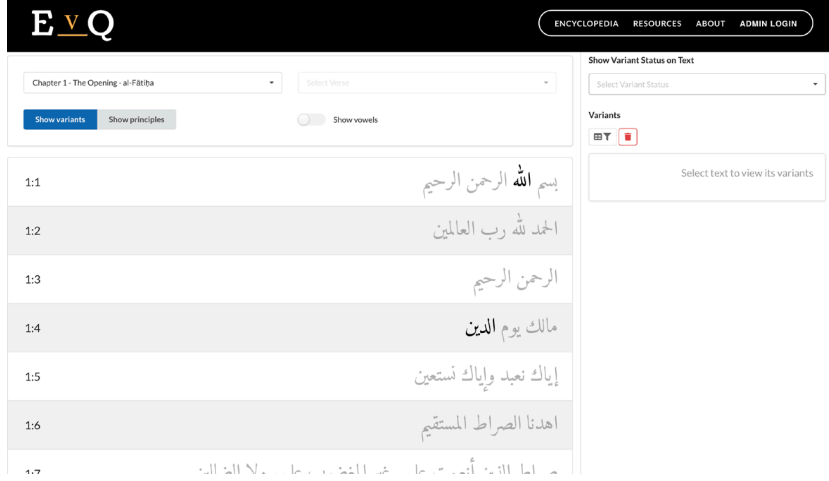
Nasser'in yukarıdaki çalışmaları kıraat ilminin önemli konularına yoğunlaşmaktadır ancak bunlardan çoğunun Türk akademisinde değerlendirilmemiş olması üzücüdür. Bunlardan sadece *The Second Canonization of the Qur'ân (324/936): Ibn Mujâhid and the Founding of the Seven Readings* isimli İbn Mücâhid (öl.324/936) ve Yedi Kıraatin temellerini konu edindiği çalışma tanıtılmıştır.⁴ Nasser'in; kıraat, kıraat farklılıkları ve kıraatlerin rivayeti hususunda yoğunlaştığı çalışmalarının Evq'ın oluşmasına katkı sağladığı açıktır.

³ Harvard University, "Shady H. Nasser" (Erişim 06 Mart 2025).

⁴ Eren Pilgir, "Shady Hekmat Nasser, The Second Canonization of the Qur'an (324/936)", *İslâm Araştırmaları Dergisi* 51 (2024), 196-201.

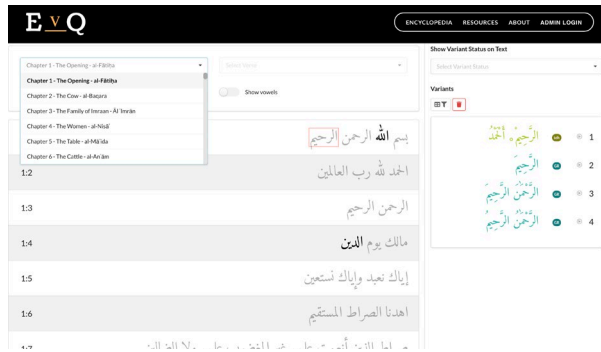
1.1. EVQ'nın Kullanımı ve Özellikleri

Platform aşağıdaki şekilde gösterilen bir anasayfa ile kullanıcıları karşılamaktadır.

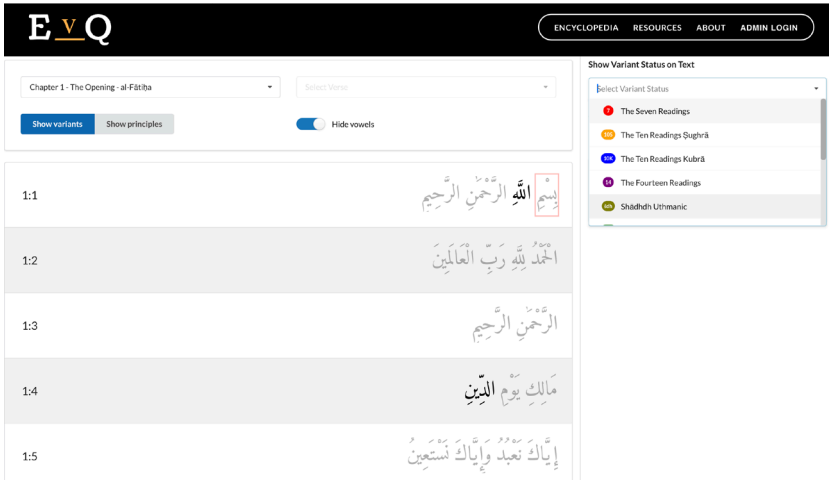
Şekil 1 Evq Anasayfa

Anasayfada ilk olarak Fâtiha Sûresi'nin görüntülediği görülmektedir. İmlec yardımıyla sûre üzerindeki kelimelere tıklamak suretiyle kelime üzerinde herhangi bir kıraat farklılığının olup olmadığı izlenebilmektedir. Yukarıdaki chapter butonundan 114 sûre için de aynı işlemin yapılması ve kıraat farklılıklarının izlenmesi mümkündür.

Şekil 2

Şekil 2 incelendiğinde söz konusu chapter butonundan diğer sûrelerin seçilebileceği görülmektedir. Aynı zamanda Fâtiha Sûresi üzerindeki kelimelerin renklerinde görünen ton farklılıkları, o kelime üzerinde herhangi bir kıraat farklılığı olup olmadığı göstermektedir. Söz gelimi Fatiha Sûresi özelinde incelendiğinde daha koyu bir tona sahip olan Allah ve Din lafızları üzerinde herhangi bir kıraat farklılığının bulunmadığı ancak bunlar haricindeki daha açık bir tona sahip olan lafızlar üzerinde kıraat farklılıklarının bulunduğu belirtilmektedir.

Şekil 3

Şekil 3'te ise sayfanın sağ kısmında yer alan "select variant status" bölümünden farklı kıraatler seçilebilmektedir. Buna göre okuyucu herhangi bir sûre üzerinde hangi kıraate ait farklılıkları incelemek isterse onu görebilmektedir. Bu bölümde toplamda 10 farklı kıraati tercih etmek mümkündür. Bu on farklı kıraat içerisinde yer alan kıraatler şöyledir:

1. Yedi Kıraat
2. 'Aşru'ş-Şuğra
3. 'Aşru'l-Kübra
4. On Dört Kıraat

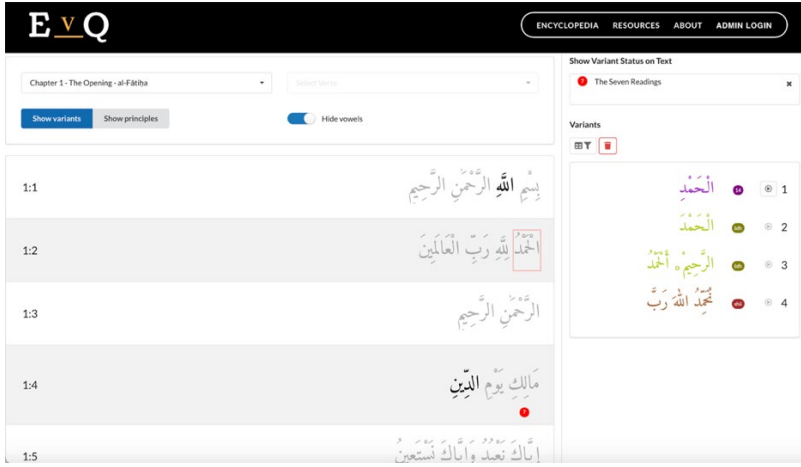
5. Şaz Kıraatler (Hz. Osman Mushafı)
6. Şaz Kıraatler (Hz. Osman Mushafı Dışındaki)
7. Gramatik Kıraatler
8. Hatalı Okuyuşlar
9. Şîi Kıraatler

Nasser, yukarıdaki kıraatleri ayrıntılı olarak açıkladığı youtube video-sunda ‘Aşru’ş-Şuğra’da İbnü’l-Cezerî’nin (öl. 833/1429) *ed-Dürretü’l-muğıyye*’sine, ‘Aşru’l-Kübra’da ise *eṭ-Ṭayyibetü’n-neşr*’ine atıfta bulunmaktadır.

1:1	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ	مَلِكٍ	1
1:2	الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ	مَلِكٍ	2
1:3	الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ	مَلِكٍ	3
1:4	يَوْمَ الْمَدِينِ	مَلِكٍ	4
1:5	إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ	مَلِكٍ	5
1:6	اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ	مَلِكٍ	6
		مَلِكٍ	7
		مَلِكٍ	8
		مَلِكٍ	9
		مَلِكٍ	10
		مَلِكٍ	11

Şekil 4

Yukarıdaki tabloda “The Seven Readings” “Yedi Kıraat” seçeneği seçildiğinde hangi kelimeler üzerinde yedi kıraat farklılığının bulunduğu kırmızı yedi rakamı ile gösterilmektedir. Bu gösterim sadece yedi kıraatin vuku bulunduğu kelimeleri işaret etmektedir. Bu işlem görülmek istenen diğer kıraat farklılıkları için tekrarlandığında onlara ait ayrı renkler ile gösterilmektedir. Söz gelimi aşağıdaki tabloda الحمد kelimesi üzerinde vuku bulan farklı kıraatler, kendilerine ait belirlenmiş renkler ve kısaltmalar yardımıyla incelenebilmektedir:

Şekil 5

Tablo incelendiğinde الحمد kelimesinin on dört kıraat içerisinde الحمد şeklinde bir okunuşunun olduğu mor renkli 14 rakamı ile gösterilirken, aynı kelimenin şâz⁵ kıraatlerde الحمد şeklinde bir okunuşunun olduğu yeşil renk içerisinde *şdh* kısaltması ile gösterilmektedir. Burada ilgili kelime üzerindeki on kıraat farklılığının olduğunu gösteren bölüme bir de ses kaydı yüklenmiştir. Bu sayede ilgili farklılığının nasıl okunduğu da işitilebilmektedir. Ancak bu ses kaydı her farklılık için yüklenmemiştir. Bu durum yedi ve on dört kıraattaki farklılıklar için söz konusudur.

Evq sadece kıraat farklılıklarının izlenebilmesine değil, farklı kıraatlerdeki okuyuş prensiplerinin görülebilmesine de imkân vermektedir. Aşağıdaki tablo Bakara Sûresi özelinde bu durumu göstermektedir:

⁵ Yusuf Ziya Kurtuluş, "Şâz Kıraatlerin Mahiyeti ve Çeşitleri", *Tafsir Dergisi* 3/1 (30 Mayıs 2023), 17-37.

The screenshot shows the nQuran platform interface. At the top, there is a navigation bar with 'E v Q' logo and links for 'ENCYCLOPEDIA', 'RESOURCES', 'ABOUT', and 'ADMIN LOGIN'. Below this, there is a search bar with 'Chapter 2 - The Cow - al-Baqara' selected and a 'Select Verse' dropdown. There are buttons for 'Show variants', 'Show principles', and a toggle for 'Show vowels'. The main content area displays four verses with Arabic text and colored markers: 2:1 'بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ الْم', 2:2 'ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ فِیْهِ هٰدِیْ لِّلْمُتَّقِیْنَ', 2:3 'الَّذِیْنَ یُؤْمِنُونَ بِالْغَیْبِ وَیُقِیْمُونَ الصَّلٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ یَنْفِقُونَ', and 2:4 'وَالَّذِیْنَ یُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَیْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ'. On the right, there is a table titled 'Principles of Recitation (usul)' with columns for 'Name', 'Rule', and 'Color'. The table lists various recitation rules with their corresponding colors.

Name	Rule	Color
س	سكت حمزة	Blue
ا	إمالة أو تقلیل	Yellow
ع	إدغام كبير	Red
ر	ترقیق	Brown
ظ	تعلیظ	Orange
ب	إبدال كل حمزة ساكنة حرف مد من جنس حركة ما قبلها	Green
ن	نقل حركة الحمزة	Cyan
ض	ضم هاء الضمیر	Pink
ا	المعزبان المتلاصقان: التحقیق أو تسبیل الثانية بإدخال أو دون إدخال أو أبدالها ألفاً مدیة	Light Blue

Şekil 6

Tablo incelendiğinde; sekte, imâle, idğâm, terkîk gibi okuyuş prensipleri uygulama yerlerinde kendilerine tahsis edilen farklı renklerle gösterilmiştir. Bu durum kıraat farklılıklarındaki çeşitli edâ prensiplerini göstermesi sebebiyle önemlidir ancak söz konusu edâ prensiplerinin hangi kıraatlerde olduğu gösterilmemektedir. Bu da ansiklopedinin eksik yanını oluşturmaktadır.

2. nQuran ve Mahiyeti

nQuran platformu hakkında bilgi verilen sayfada şu ifadeler yer almaktadır:

“Nûn Kur’an ve İlimleri Sitesi, Kur’ân ilimleri alanında, özellikle kıraat ilmi ve mütevatir Kur’an rivayetleriyle ilgili konularda uzmanlaşmış bir sitedir. Sitede, kıraat alanında uzman, icâzetli kurrâlar ile şer’î, dilbilimsel ve teknik yeterliliğe sahip seçkin bir ekip görev yapmaktadır. Nûn sitesi, kıraat ilmini ihya etme ve dinî ilim talebeleri için onu kolaylaştırma gayesiyle, modern teknolojik imkânları kullanarak bu ilim alanına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.”⁶

Yukarıdaki tanıtım irdelendiğinde platformun özellikle kıraat ilmi alanında ve mütevatir rivayetler hususunda uzmanlaşmış bir internet sitesi olduğu iddiası dikkat çekmektedir. Sitenin bu alanda uzman, icazetli kurrâlar,

⁶ nquran Nûn li'l-Kur’âni ve ‘Ulûmihî (Erişim 09 Kasım 2025), “من نحن”.

dilbilimi ve teknik uzmanlardan oluşan bir heyet tarafından idare edilmesi ise siteye önem verildiğini ve içerisinde yer alan bilgi ve paylaşımların ilmî bir ciddiyetle oluşturulduğu izlenimini vermektedir. Platform bu hususiyetiyle erQuran'dan ayrılmaktadır. Nitekim erQuran'da yalnızca platformun geliştiricisi olan Shady Hekmat Nasser'ın ismi yer almaktadır. Her ne kadar Nasser'ın bağlı bulunduğu kurum olan Harvard'ın ismi zikredilse de sitenin hazırlanmasına katkı sunan belirli bir ekip ve bu ekibin niteliğinden söz edilmemektedir. nQuran'ın yukarıdaki tanıtım metninde kıraat ilmini ihya etme ve ilim talepleri için daha kolay ve ulaşılabilir kılma maksatlarıyla teknolojik imkanları kullandığını ifade etmesi oldukça önemlidir. Bu husus araştırmanın temel sorularından olan teknolojinin kıraat öğretimine tatbiki meselesini ihtiva etmesi sebebiyle, söz konusu sitenin de benzer yaklaşımda olduğunu ortaya çıkarmaktadır. nQuran platformunun hangi ülke tabanlı olduğuna ilişkin bir bilgiye ilgili sitede ulaşılammıştır. Ancak platformun ana dilinin Arapça olması, Körfez ülkeleri ağırlıkta olmak üzere Arap coğrafyasından ilim erbabı ve kârilere yer vermesi, platformun, Arap-Körfez ülkelerinde geliştirildiğini göstermektedir.

2.1. nQuran'ın Kullanımı ve Özellikleri

Kur'an'ın kıraat farklılıklarının sesli ve görsel olarak izlenebildiği ve bu alana dair temel bazı metinlerin yine sesli ve görsel olarak takip edilebildiği nQuran sitesinin ana sayfası aşağıda gözükmektedir:

Şekil 7 nQuran Anasayfa

Yukarıdaki görselden hareketle sitenin ana sayfası incelendiğinde platformun, 'aşru's-şuğra özelinde kıraat farklılıklarını dijital ortama taşıdığı görülmektedir. Konu ile ilgili sekmeler açıldığında sırasıyla 'aşru's-şuğra'nın tanımını yapılarak; kâriiler arasındaki ihtilaflar, edâ ihtilafları, ihtilaflı kelimeler ve bu ihtilafların karşılıklı izlenebilmesine yönelik sayfaların tanıtımı yapılmaktadır. Buna göre bir kişi, kıraat imamları arasındaki okuyuş farklılıklarını site içerisinde rahatlıkla takip edebilmekte, bu ihtilafları toplu olarak görebilmekte ve bir imamın diğer bütün imamlara olan ihtilaflarını âyet âyet inceleme imkanına erişebilmektedir.

Şekil 8

Yukarıdaki şekilde söz konusu farklılıkların nasıl izlenebileceğine dair örnek bir uygulama paylaşılmıştır. Buna göre Fâtiha Sûresi'nin dördüncü âyeti seçilerek bu âyette Âsım kıraatinin Hafs rivayeti ile Nâfi kıraati arasındaki farklılık görülmek istenmiştir. Burada âyette geçen مَالِك kelimesi Nâfi kıraatinde, bulunduğu üzere mîm ve lâm harfleri arasındaki elif harfinin hazfiyle مَلِك olarak okunmaktadır. Platformun bu bölümünde kıraatlerin râvileri de seçilebilmektedir. Buna göre araştırmacı, râvi seçimi yapmak suretiyle de okuyuş farklılıklarını görebilmektedir. Platformun 'aşru's-şuğra bölümü kıraat ilminin

öğrenimi ve öğretimi açısından zengin veriler sunmaktadır.⁷ İlgili sekmede râviler arasındaki edâ farklılıkları/tercihleri de izlenebilmektedir. Söz gelimi kıraatlerde; sûreler arasındaki fasl/geçiş farklılıkları, sâd ص harfinin ze ز sesi verilerek (işmâm ile) okunması; işmâm, idgâm, sıla ve teshîl gibi edâya ilişkin hususlar her bir sûre üzerinden ayrı ayrı inceleme imkanına sunulmaktadır. Araştırmacı bu farklılıkları sûre sûre ve kıraat imamları üzerinden görebilmektedir. İlgili bölüm kıraat imamları ve râvilerinin birbirlerinden ayrı düştükleri veya tek kaldıkları okuyuş farklılıklarına da yer vermektedir. Aşağıda söz konusu sekmeden bir örnek paylaşılmıştır. Buna göre İmam Hamza'nın (öl. 156/773) Tebbet Sûresi özelinde bütün râvilerinden tek kaldığı okuyuşların görülmesi istenmiştir. Bu durumda Hamza'nın kendi râvilerinden farklı okuyuşu varsa onlar gösterilecektir. Burada bir diğer seçenek de mevcuttur. Buna göre araştırmacı isterse, Hamza'nın cumhurdan ayrıldığı farklılıkları da gözlemleyebilecektir. Bu durum diğer altı kıraat imamı için de geçerlidir.

عرض انفرادات القراء

Tweet f Share

حمزة

انفرادات

جميع الرواة

الإخلاص

وامراته حمالة الحطب

بحث الآيات

خلف عن حمزة

في قوله تعالى (وامراته حمالة الحطب) - رقم الآية : 4

في قوله تعالى (وامراته)

حمزة

قرأ بتحقيق الهمزة وصلًا، ووقف
بتسهيل الهمزة.

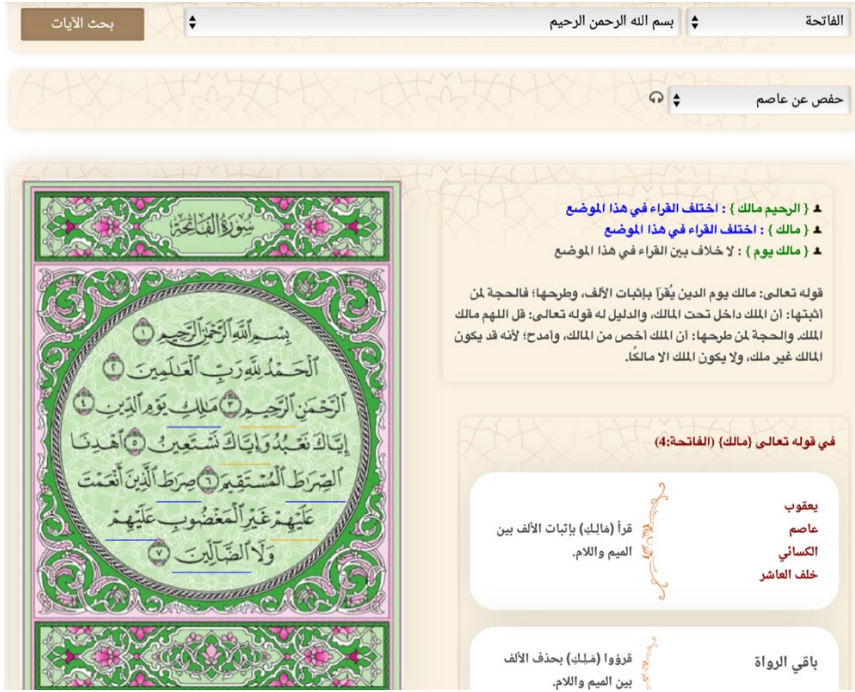
باقي الرواة

قرؤوا بتحقيق الهمزة وصلًا ووقفًا.

Şekil 9

⁷ "العشر الصغرى"، Ulûmihî, Nûn li'l-Ḳur'âni ve 'Ulûmihî.

nQuran platformu kıraat öğretimi için çok zengin veriler sunmaktadır. Sitenin 'aşru's-şuğra sekmesinde 10 kıraat imamı ve râvileri hakkında bibliyografik bilgiler verilmektedir. Bu bilgilendirme sitenin Tayyibetü'n-neşr bölümünde râvilerin de tariklerini içerecek şekilde derinleşerek devam etmektedir. Bu sekmede kıraat öğretimi için önemli bir bölüm daha vardır ki burası 'aşru's-şuğrâ'nın mushaf üzerinden âyet âyet incelenmesine imkân tanımaktadır. Araştırmacı bu bölümde âyetlerde vârid olan kıraat tevcihlerini mushaf üzerinden öğrenebilmekte ve bunları ilgili kıraatleri seçmek suretiyle dinleyebilmektedir.

بحث الآيات

بسم الله الرحمن الرحيم

الفاتحة

حفص عن عاصم

﴿الرحيم مالك﴾ : اختلف القراء في هذا الموضوع
﴿مالك﴾ : اختلف القراء في هذا الموضوع
﴿مالك يوم﴾ : لا خلاف بين القراء في هذا الموضوع

قوله تعالى: مالك يوم الدين يُقرأ بإثبات الألف، وطرحها؛ فالحجة لمن أثبتها: أن الملك داخل تحت المالك، والدليل له قوله تعالى: قل اللهم مالك الملك، والحجة لمن طرحها: أن الملك أخص من المالك، وأمدح؛ لأنه قد يكون المالك غير ملك، ولا يكون للملك إلا مالكا.

في قوله تعالى (مالك) (الفاتحة:4)

يعقوب
عاصم
الكسائي
خلف العاشر

قرأ (مالك) بإثبات الألف بين الميم واللام.

قروا (مليك) بحذف الألف بين الميم واللام.

باقي الرواة

Şekil 10

Yukarıdaki resimde Fâtiha Sûresi'ndeki kıraat farklılıklarının mushaf üzerinden görülebildiği bir örnek yer almaktadır. Bu örnekte söz konusu farklılıkların altı, sarı ve mavi çizgilerle belli edilerek gösterilmiştir. İmlec yardımıyla ilgili suretlerin üzerine gelindiğinde resmin sağında yer alan bilgilendirme tablosu açılmaktadır. Burada ikinci âyetten üçüncü âyete geçişte **الرَّحِيمِ مَالِكٍ** ve **مَالِكٍ** ifadelerinde vuku bulan kıraat farklılıkları görülmektedir. Her iki farklılığı savunanların delilleri ise yukarıda görülen bir paragraf içerisinde kısaca aktarılmıştır. Sağ üstteki bilgilendirme tablosunda farklılıkların olduğu lafızların üzerine tıklandığında ise sağ altta beliren bir tablo ortaya çıkmaktadır. Burada ise ilgili lafızları kimlerin nasıl okuduğu hakkında bilgi verilmektedir. Buna göre Yakub, Âsım, Kisâî ve Halefu'l-Âşîr, **مَالِكٍ** kelimesini elifin isbâtı ile **مَالِكٍ** şeklinde okurken bunların dışında kalan imamlar elifin hazfi ile **مَلِكٍ** şeklinde okumaktadırlar.

nQuran platformu yalnızca kıraatler arası farklılıklara değil, rivayetler arası farklılıklara da yer vermektedir. Platformun القراءات القرآنية bölümü altında yer alan الفروق بين القراءات sekmesi, kıraatlerin râvilerinin birbirleri arasındaki farklılıklarını konu edinmektedir. Bu sekmede İbn Verdân-İbn Cemmâz, Riveys-Ravh, Hişâm-İbn Zekvân, Dûrî-Sûsî, Verş-Kâlûn, Şu'be-Hafs, Halef-Hallâd, Ebu'l-Hâris-Dûrî-Kisâî ve Bezzî-Kunbül şeklinde râvilerin aralarındaki farklılıklara yer verilmektedir. Aşağıdaki resim söz konusu sekmeden bir örneğe işaret etmektedir.

شعبة	حفص	البيان
﴿أَتَجِدُّهُمْ، وَأَتَجِدُّهُمْ، وَأَتَجِدُّهُمْ، أَدَدُّهَا، لَتَجِدُّهُمْ، فَأَتَجِدُّهُمْ﴾ أدغم شعبة الذال في التاء في باب الاتخاذ	﴿أَتَجِدُّهُمْ، وَأَتَجِدُّهُمْ، أَدَدُّهَا، أَدَدُّهَا، أَدَدُّهَا، فَأَتَجِدُّهُمْ﴾ أظهر حفص الذال الساكنة عند التاء	﴿أَتَجِدُّهُمْ﴾ حيث أن
﴿هُزُوا، كُفُوا﴾ قرأ بهمزة على الواو	﴿هُزُوا، كُفُوا﴾ قرأ بواو بلا همز	﴿هُزُوا، كُفُوا﴾ حيث أن
﴿زُرُوفٌ﴾ قصر شعبة الهمزة أي بدون مد	﴿زُرُوفٌ﴾ قرأ بمد الهمزة	﴿زُرُوفٌ﴾ حيث أن
﴿حُطَّوَاتٍ﴾ أسكن شعبة الطاء	﴿حُطَّوَاتٍ﴾ ضم الطاء	﴿حُطَّوَاتٍ﴾ حيث أن
﴿أَلْبَيُوتِ، بَيُوتِ﴾ كسر الباء معرفاً كان أو منكراً مضافاً أو غيره	﴿أَلْبَيُوتِ، بَيُوتِ﴾ قرأ بضم الباء	﴿أَلْبَيُوتِ، بَيُوتِ﴾ حيث أن

Şekil 11

Yukarıdaki resim incelendiğinde Âsım'ın iki râvisi olan Hafs ve Şu'be'ye ait okuyuş farklılıklarının bir bölümü görülmektedir. Bu kapsamda Hafs'ın اتخذتم fiilindeki sakin ذ (ذال) harfini ت (تا) harfine idgam etmeksizin harfi izhar ederek okuduğu görülmektedir. Hafs'ın râvisi olan Şu'be ise tam bir idgam ile ذ (ذال) harfini ت (تا) harfine katıp ت (تا) harfini şeddeli bir şekilde okumaktadır. Tabloda farklı kelimelere ait örneklerle de yer verilmiştir. Nihayetinde ilgili sekme, râviler arasındaki okuyuş farklılıklarının izlenebilmesine olanak tanımaktadır.

nQuran platformunun kıraat öğretimine tatbikatı düşünüldüğünde öne çıkan en önemli özelliklerinden biri de temel kıraat metinlerini içermesidir. Bu kapsamda platform, aşağıdaki eserlerin hem sesli olarak dinlenebilmesine hem de metinlerinin ayrıntılı olarak incelenebilmesine imkan tanımaktadır:

1. *Tuhfetü'l-etfâl ve'l-ğilmân fi tecvîdi'l-Kur'ân* - Süleyman el-Cemzûrî (öl.833/1429)⁸
2. *Mukaddimetü'l-Cezeriyye* - İbnü'l-Cezerî
3. *Manzûmetü'l-müfîd fi't-tecvîd* - Şihâbüddîn Ahmed b. Ahmed b. Bedreddîn eṭ-Ṭîbî (öl.979/1571)⁹
4. *Hırzu'l-emânî ve vechu't-tehânî fi'l-kıraâti's-Seb'* - İmam Şâtîbî (öl. 590/1194)
5. *ed-Dürretü'l-muḍıyye* - İbnü'l-Cezerî
6. *eṭ-Ṭayyibetü'n-neşr* - İbnü'l-Cezerî

⁸ Eserle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Recep Koyuncu, "Kur'ân Eğitiminde Manzûm Tecvid Geleneği: Cemzûrî ve Tuhfetü'l-Etfâl Adlı Manzûm Eseri = Poetical Tajwîd in the Education of the Qur'ân: Jamzûrî and His Work Tuhfat al-Atfâl", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi = Cumhuriyet Theology Journal* 21/3 (Aralık 2017), 1497-1533.

⁹ Eser, Eymen Rüşdü Süveyd tarafından hem tahkik hem de şerh edilerek yayınlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Şihâbüddîn Ahmed b. Ahmed b. Bedreddîn eṭ-Ṭîbî, *Manzûmetü'l-müfîd fi't-tecvîd*, thk. Eymen Rüşdü Süveyd (Cidde, 1997). Eymen Rüşdü Süveyd, *Şerhu Manzûmeti'l-müfîd fi't-tecvîd* (İstanbul: Dâru'l-Gavsânî, 2019).

7. *Manzûmetü aķiletü etrâbi'l-ķaşâ'id fi esne'l-maķâşid* - İmam Şâtıbî8. *Nâzımetü'z-zehr* - İmam Şâtıbî

The screenshot displays the nQuran platform interface. At the top, there is a search bar and a navigation menu with options: "الرئيسية", "العشر الصغرى", "طیبة النشر", "المتون والمنظومات", "القراءات القرآنية", "صوتيات ومرئيات", "صور ومخطوطات", "علم الفد", "تفاعليات". Below the navigation menu, there is a "Tweet" section with a "Share" button. The main content area is titled "المتون والمنظومات" and features a list of exercises. The first exercise is "تحفة الأطفال والطلمان في تجويد القرآن" with a duration of 00:06. The second exercise is "المقدمة الجزرية" with a duration of 00:00. The third exercise is "منظومة المفيد في التجويد" with a duration of 00:00. The fourth exercise is "حزب الأمانی ووجه التهانی فی القراءات السبع" with a duration of 00:00. The fifth exercise is "الدرة المضیة فی القراءات الثلاث المتممة للعشر المرضیة" with a duration of 00:00. The sixth exercise is "طیبة النشر فی القراءات العشر" with a duration of 00:00. The seventh exercise is "منظومة عقیلة أتراب القصاد فی أسنى المقاصد" with a duration of 00:00. The eighth exercise is "ناظمة الزهر" with a duration of 00:00. The exercises are listed in a table with columns for "من", "إلى", "تكرار السطر", and "تكرار القائمة".

من	إلى	تكرار السطر	تكرار القائمة
1	5	تكرار السطر	تكرار القائمة
2			
3			

Şekil 12

Yukarıdaki resim, nQuran platformunda yer alan kıraat ilmine dair metinlerin bulunduğu sekmeyi göstermektedir. Resim incelendiğinde söz konusu metinlerin tamamının manzum metinler oluşu dikkat çekmektedir. Bu metinlerin her biri, sesli olarak dinlenmeye açık hale getirilmiştir. Üstelik bunun belirli tekrarlar ile dinlenebilmesi metinlerin ezberlenmesini kolaylaştırmaktadır. Bu itibarla kıraat öğretiminde aktif olarak kullanılması mümkün gözükmektedir. Bu metinlerden özellikle Şâtıbî'nin *Hırzu'l-emânî'si*, İbnü'l-Cezerî'nin *ed-Dürre'si* ve *et-Tayyibe'sinin* varlığı, eserlerin seb'a ve aşere tarikleri içerisindeki eğitim müfratında aktif olarak kullanılması sebebiyle ilgili sekmeyi daha da önemli hale getirmektedir.

Platformda kıraat ve Kur'an ilimlerine yönelik toplamda 126 eserin yazma nüshalarına yer verilmektedir.¹⁰ Bu eserlerin her birinin görüntüleri siteye yüklenmiş olup araştırmacıların kullanımına açılmıştır. Bu imkân sitenin, kıraat farklılıklarının izlenebildiği bir platform olmasının yanı sıra dijital bir ansiklopedi olmasına da olanak sağlamaktadır. Son tahlilde nQuran, otuzu aşkın kârînin Kur'an tilavetlerinin dinlenebilmesi ve Kıraat ve Kur'an ilimleri hakkında çok sayıda eğitici ses dosyalarına sahip olmasıyla kıraat öğretiminde görsel ve işitsel imkanları bir arada sunmaktadır.

3. erQuran ve nQuran'ın Kıraat Öğretimine Tatbiki Üzerine Yeni Bir Teklif

Klasik kıraat tedrisatında üç öğretim yönteminin kullanıldığı izahıtan varestedir. Bu yöntemler; sema', arz ve edâ yöntemleri olarak isimlendirilmektedir.¹¹ Bunlar, *fem-i muhsin* bir hocanın riyazetinde tatbik edilerek talebelerin kıraat ilmini doğru bir şekilde ahzedebilmeleriyle mümkün olmaktadır. Burada öncelikli olarak yukarıda detaylı bir şekilde irdelenen iki dijital platformun bu yöntemlere entegrasyonunun mümkünlüğü ele alınacaktır. Bununla söz konusu platformların kıraat öğretiminde bilinen yöntemlere adabte edilerek kullanılmasının ne denli mümkün olduğu sorgulanacak, mümkün değilse bu ve benzeri platformların yeni bir yöntemi ortaya çıkarmasının değeri irdelenecektir.

Dijital kıraat platformlarının ilkinin oluşturan Evq, kıraat farklılıklarının hem görsel hem de işitsel olarak alımlanabilmesine olanak sağlamaktadır. Bu durum Evq'nun öğretim yöntemlerinden olan sema' içerisinde kullanılabileceğini göstermektedir. Ancak platformun ilgili kıraat farklılığının hangi imama ya da râvisine ait olduğunu bildirmemesi ve kıraatin temel özellikleri hakkında bilgi vermemesi onun sema' yöntemi içerisindeki işlevselliğini kısıtlar niteliktedir. Nitekim platform, kıraat ilmine vâkıf bir öğretici eşliğinde sınıf

¹⁰ Nûn li'l-Ḳur'âni ve 'Ulûmihî, "مخطوطات القرآن وعلومه".

¹¹ Mustafa Atilla Akdemir, *Kıraat İlmî Eğitim ve Öğretim Metotları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2021), 97-100; Necati Tetik, "Kıraat Eğitiminin Dünü, Bugünü, Yarını ve Kıraat Eğitiminde Meslekler", *Kur'an ve Tefsir Araştırmaları IV: Kıraat İlmî ve Problemleri*, ed. Bedrettin Çetiner (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2002), 164; Yaşar Akaslan, "Türkiye'de Kıraat İlmî Eğitim-Öğretimi", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 22/2 (15 Aralık 2018), 1100.

ortamında akıllı tahta ya da projeksiyon cihazı gibi materyaller aracılığı ile kullanıldığında asıl faydasını gösterecektir. Buna göre öğrenci, söz konusu farklılıkları defter ya da kitap dışında daha farklı, renkli ve vurgulu bir materyal üzerinde görme imkanına erişecek bu da onun öğrenme hızına ve motivasyonuna olumlu katkı sağlayacaktır.

İkinci platform olan nQuran, kıraat farklılıklarını imamlara ve râvilerine nispet ederek göstermesiyle erQuran'dan ayrılmaktadır.¹² Üstelik burada kıraat farklılıkları erQuran'da olduğu gibi bilgisayar hatlı âyet gösterimi üzerinden değil bizzat mushaf üzerinden görülebilmektedir. Söz konusu farklılıkların dinlenmesinde de nQuran, erQuran'dan ayrılmaktadır. Buna göre erQuran, kıraat farklılığının yalnızca bütün olarak dinlenmesine izin verirken nQuran, bu farklılıkları imam ve râvilerine göre ayrı ayrı seçip dinletme imkanı sunmaktadır. Bu da nQuran'ın sema' metodu içerisinde erQuran'a oranla daha işlevsel olduğunu göstermektedir. Burada öğretici, kıraat farklılıklarını nQuran'ın ilgili sayfasını akıllı tahta ya da projeksiyon üzerinde göstererek dinletebilmekte, öğrencinin vücutu hem zengin bir görsel çeşitlilik hem de işitsel farklılık üzerinden almasına yardımcı olabilmektedir.

erQuran ve nQuran platformlarının kıraat farklılıklarını farklı derecelerde olsa dinletme imkanını sunmaları hasebiyle sema' öğretimi içerisinde bir öğretici eşliğinde kullanılabileceğini belirttikten sonra her iki platformun arz ve edâ metotları içerisindeki tatbikinin imkanını irdelemek gerekecektir. Bu iki metot da öğrencinin okumasına dayandığı için şu aşamada platformların sınırları dışında kalmaktadır. Çünkü bu metotların tatbiki platformlara entegre edilecek ileri düzey ses tanıma teknolojileri ile mümkün olmaktadır. Platformlar özelinde olmasa da bu hususta birtakım çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bunlardan biri yapay zekâ destekli Kur'an okuma asistanı olarak tanıtılan *Tarteel* uygulamasıdır.¹³ Ayrı bir çalışma konusu olan bu uygulama, yapay zekâ destekli ses tanıma özelliği sayesinde okuyucunun sesini kaydederek olası hatalarda uyarı vermektedir. Ancak bu sistemin yalnızca harf ve hareke hatalarını yakaladığı mahreç ve sıfat ayrımı yapamadığı görülmüştür. Buna rağmen uygulama, teknolojinin ilerleyen yıllardaki gelişimine bağlı olarak yapay zekâ

¹² Bk. Şekil 10

¹³ "Tarteel", *Tarteel.ai* (Erişim 04 Mart 2026).

destekli ileri ses tanıma teknolojilerinin kıraat ilmine entegrasyonunu mümkün kılması sebebiyle önemli bir girişim olarak görülmelidir. Bu da kuşkusuz kıraat eğitim-öğretiminin daha nitelikli, hızlı ve ulaşılabilir olması hususunda heyecan uyandırmaktadır. Burada önemli olan husus, erQuran ve nQuran platformlarına baştan eklemeli bir dil olan Arapça için ASR denilen Automatic Speech Recognition yani otomatik konuşma sisteminin entegre edilmesidir. Arapça'nın fonetik yönü kuvvetli, her bir harfi için ayrı bir mahreç ve sıfatının bulunduğu bir dil olması onun sadece ASR ile analiz edilmesini zorlaştırmaktadır. Bu aşamada her bir harfin doğru telaffuzunu kontrol edecek fonem analizi geliştirilmelidir. Türkçe için yapılan bir çalışmada fonem analizi ile birlikte geliştirilen dil modelinin büyük oranda Türkçe harflerin doğru telaffuzlarını yakaladığı tespit edilmiştir.¹⁴ Bu da benzer çalışmanın Arapça üzerinden tatbikinin yolunu açarak, ses tanıma teknolojisinin dijital kıraat platformlarına entegrasyonunu mümkün kılmaktadır.

erQuran ve nQuran platformları şu an için sema' öğretimi içerisinde uygulanabilir olsa da arz ve edâ içerisindeki tatbiki henüz yeterli seviyede değildir. Yukarıda bahsi geçen ses ve fonem analizi yapacak teknolojik yeterliliğin ilgili platformlara uygulanması ise her ne kadar arz ve edâyı pratik olarak mümkün kılsa da bu öğretim yöntemlerinin klasikdeki karşılığını tam olarak yansıtamayacaktır. Bu sebeple ilgili teknolojik yöntemlerin kıraat ilmine tatbiki bu ilmin öğretiminde yeni bir usulü zorunlu kılmaktadır. Bu yeni usul, ihtiva ettiği yapay zekâ teknolojileri ve dijitalleşme sebebiyle *istınâ'î (yapay)* kavramıyla isimlendirilebilir. *Istınâ'î* yöntem kıraat ilmine meraklı öğrencinin belirli bir yer ve öğreticiden bağımsız bir şekilde teknolojinin imkanlarını kullanarak bu ilmi almasını ifade edecektir. Aynı zamanda bu yöntem, sema' usulü içerisindeki işitmeye dayalı pekçok hususu tek bir kârîye bağlı kalmadan yerine getirme çeşitliği ve imkânı sunması sebebiyle sema' dan ileri bir seviyede konumlanabilme potansiyeline sahip olacaktır. Ancak *istınâ'î* usul, *fem-i muhsin* olgusunun arz ve edâ usullerinde daha sistemli ve aktif çalışması sebebiyle bu usullerden daha geride konumlanacaktır. Buradan hareketle söz konusu teknolojik

¹⁴ Burak Tombaloğlu - Hamid Erdem, "Deep Learning Based Automatic Speech Recognition for Turkish", *Sakarya University Journal of Science* 24/4 (2020), 736.

The screenshot displays a digital Quranic text interface. On the left, a verse is shown in Arabic with blue underlines and a red dot indicating a specific reading point. The text is: **وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ قَالَ أَرَأَيْتَ إِذْ أَوَّلْتُهُمْ قَال بَلَىٰ وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنُّ قَلْبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِنَّكَ تَمُرُّنَّ عَلٰى كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ أَدْخِلْنَّ يَأْتِيَنَّكَ سَعْيًا وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٥٦﴾**

On the right, there are three informational boxes:

- (صدقاتكم) :** لا خلاف بين القراء في هذا الموضوع
- (صدقاتكم بالئن) :** اختلف القراء في هذا الموضوع
- (بالئن) :** لا خلاف بين القراء في هذا الموضوع

Below these boxes, a red text box states: **في قوله تعالى (صدقاتكم بالئن) (البقرة:264)**

Three white boxes provide further details:

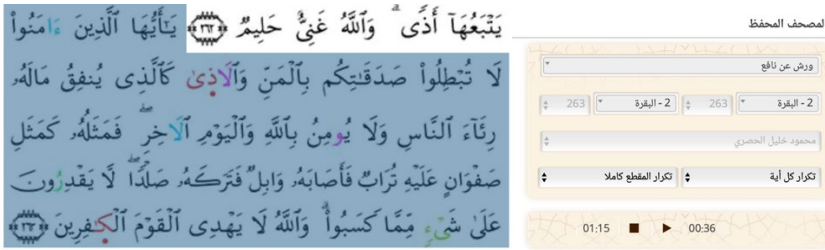
- قانون عن نافع**: قرأ بضمميم الجمع، ووصلها بواو لفظية وصلابخلف عنه.
- أبو جعفر ابن كثير**: قرأ بضمميم الجمع، ووصلها بواو لفظية وصلاب.
- باقي الرواة**: قرؤوا بإسكان ميم الجمع، وترك الصلة.

Şekil 14 nQuran Gösterimi

Yukarıdaki her iki gösterim incelendiğinde ilk olarak ilgili kıraat farklılıklarının klasik gösterimde, imamlar ve râvilerine ait rûmuzlar ve bunları birbirleri ile ilişkilendiren diyagram çizgileri ile gösterildiği görülmektedir. Bu gösterim, yüzyıllardır süregelen bir usul olmasına rağmen âyet üzerindeki farklılıkları toplu olarak belirli bir sıra ile gösterebilme kapasitesine sahiptir. Buna göre klasik gösterimde önce imamlar hiyerarşik bir sıraya göre sıralanmıştır. Ardından üzerinde ihtilafın olmadığı kelimeler düz bir çizgi ile gösterilmiştir. İhtilafın olduğu ilk kelimeye gelindiğinde ise bu ihtilafın ne şekilde gerçekleştiği; sıla, ibdâl, imâle vb. edâ farklılıkları ifade edilerek gösterilmiştir. Kıraat talebesi tarafından belirli özellikteki defterlere çoğu zaman kurşun kalem ile kaydedilen ve *Kürrâse Sistemi* olarak bilinen bu klasik vücûhât çıkarma yöntemi, ülkemizde hala yaygın bir biçimde kullanılmaktadır.¹⁵ Ancak her bir talebe tarafından ayrı ayrı tutulması gereken bu defterler ayrı bir zorluk ve mesai gerektirmesi sebebiyle ihmal edilerek fotokopi yardımıyla çoğaltılmış, bu durum da vücûhâta tam olarak muttali olunmasına sebep olmuştur.

¹⁵ Murat Oltulu, "Kıraat İlmi Tedrisatında Suret (Vucûhât) Çıkarma Tekniği", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 65/2 (2024), 737-742.

Bakara Sûresi 264. âyetteki farklılık nQuran platformunda Şekil 14’te gösterilmiştir. Buna göre farklılığın olduğu kelimeler klasik gösterimdekine benzer şekilde çizgi ile gösterilmiştir. Ancak ondan farklı olarak ittifakın değil ihtilafın bir göstergesi olarak kullanılmıştır. Buna göre talebe, imleç yardımıyla ilgili kelimeler üzerine geldiğinde sağ tarafta bir sekme açılacak ve burada kelimenin imamlar ve/veya râvileri tarafından nasıl okunduğu ifade edilecektir. Söz konusu farklılık yukarıdaki klasik yöntemde hoca tarafından talebeye okunurken burada hazır olan ses senkronizasyonu ile istenildiği kadar dinlenebilmektedir. Üstelik ilgili farklılık sitenin bir başka sekmesinde daha ayrıntılı ve renkli olarak aşağıdaki gibi gösterilmektedir:

Şekil 15 nQuran Gösterimi

Yukarıdaki gösterimde ise ilgili âyet pasajının kıraat farklılıkları açısından ayrıca incelenmesine imkân tanınmaktadır. Buna göre söz konusu pasaj, sağdaki eklenti sayesinde tercih edilen kıraate göre istenilen sayıda tekrar edilerek dinlenebilmektedir. erQuran platformu ise Şekil 4’de görülebildiği üzere yalnızca var olan farklılığın; Kıraat-i Seb’a, ‘Aşru’ş-Şuğra ve ‘Aşru’l-Kübra gibi ne türden bir sistemin içerisinde yer aldığını belirtmekle yetinerek herhangi imam ya da râvi nispeti yapmamaktadır.

Dijital platformlardaki olanaklar, kıraat ilminin geleceğini belirlemede, bu ilmin eğitim ve öğretiminin yaygınlaşmasında çok çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Bu ve benzeri platformların görsel ve işitsel teknolojileri bir arada sunması, pek çok duyu organına etkili bir şekilde hitap etmesi, öğrenme hızı ve motivasyonunu olumlu etkilemektedir. Buradan hareketle teknolojik gelişmelerin geldiği son noktayı gösterebilme adına tarafımızca klasik vücûhât çıkarma yöntemini dijitalle aktarma denemesi yapılmıştır. Google Gemini kullanılarak yapılan bu

deneme, dijital vücûhât çıkarmanın bir örneğini teşkil etmekte olup aşağıdaki resimde gösterilmiştir:

Şekil 16 Google Gemini Gösterimi

Yukarıdaki resim, Şekil 13'teki klasik vücûhât şemasının Gemini'ye aktarılmasıyla yalnızca birkaç farklılığın komut olarak verilmesi ile oluşturulmuştur. Resimde bazı bilgi ve gösterim hataları olsa da Gemini, söz konusu gösterimde genel bir başarı sağlamış görünmektedir. Çeşitli renkler, animasyon geçişleri ve ses senkronizasyonlarını bir arada kullanarak farklılıkları kolay ve kalıcı bir şekilde sunmaya çalışmıştır. Hiç kuşku yok ki bu sistem, daha planlı ve organize bir ekip tarafından kullanıldığında çok daha başarılı sonuçlar verecektir.

Başlangıcından itibaren tahta levhalar, kalemler, kâğıt defterler vb. araçların kullanıldığı¹⁶ kıraat eğitim-öğretimi, söz konusu araçları kendi dönemleri içerisinde etkili bir şekilde kullanarak bu ilmin gelişmesine ve asırlar boyunca devam eden ilmi bir geleneğe dönüşmesine yardımcı olmuştur. Ancak yapay zekâ çağını yaşadığımız ve etkilerini derinden hissettiğimiz bu zamanda, ortaya çıkan yeni imkân ve gelişmeleri yakından takip etme ve bunları olabildiğince İslâmî ilimlere tatbik etme gerekliliği hasıl olmuştur. Bu gereklilik aracı amaca dönüştürmeden, söz konusu ilimlerin özüne sadık kalarak

¹⁶ Alaaddin Salihoglu, "Mağrib ve Kuzey Afrika'da Geleneksel Hafızlık Usulü: Tarihsel Gelişim ve Yöntem", *Tasavvur - Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 10/2 (Aralık 2024), 1004-1006.

gerçekleştğinde ise asıl amacına ulaşacak, dün olduğu gibi bugün ve gelecekte de ilimlerin güncelliğini koruyacaktır. Köklü ilmî mirasın en önemli tezahürlerinden olan Kıraat İlmi de bu gelişmelerden olabildiğince yararlanmalı, genel de doğru bir tilavetin yaygınlaşmasına özel de ise bu ilmin inceliklerinin inşasına odaklanarak geleceğe olan yürüyüşünü gerçekleştirmelidir.

Sonuç

Bu çalışma kıraat farklılıklarını dijital ortama taşıyan özelde iki farklı platformu genelde ise farklı dijital imkanları mercek altına alarak kıraat eğitimi ve öğretimi açısından değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda erQuran ve nQuran siteleri kapsamlı olarak ele alınmış, kıraat ilmine dair ihtiva ettikleri bilgiler ve ortaya koydukları sistem irdelenmeye çalışılmıştır. Her iki sitenin de mevcut kıraat eğitimi içerisinde kullanılabilirliği tartışılmış bu hususta bazı tekliflerde bulunulmuştur. Bu kapsamda erQuran'ın şuan için Yedi Kıraat, 'Aşru's-Şuğra, 'Aşru'l-Kübra, On Dört Kıraat ve Şiî Kıraatler kapsamındaki farklılıklara işaret ettiği, bununla birlikte şâz kıraatleri de gösterdiği saptanmıştır. Sitenin ferşi farklılıklar yanında usûl konularından olan sıla, ibdâl, imâle gibi edâ farklılıklarını da gösterdiği görülmüştür. Tüm bu gösterimlerin, kullanımı kolay, sade ve anlaşılır bir arayüz ile yapılmasının söz konusu farklılıkları hızlı bir şekilde görebilmeyi sağladığı anlaşılmıştır. Bu da sitenin ana amacının giriş seviyesindeki kıraat bilgisini hızlı ve kolay bir şekilde aktarmak olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ancak bunların yanı sıra sitenin kıraat farklılıklarını imam ve râvilerine nispet etmeden göstermesi en büyük eksikliği olarak saptanmıştır. Bu durumda site, kıraat öğretiminde ancak bir öğretici rehberliğinde kullanılabilir bir formatla sınırlı kalmıştır. erQuran'ın yalnızca teorik bilgi sunması, söz konusu farklılıkların nasıl edâ edildiğine dair ses dosyalarını içermemesi, onun büyük bir kısmı işitmeye dayanan kıraat ilmindeki öğretim potansiyelini sınırlandıran bir başka kusur olarak ortaya çıkmıştır.

Çalışmada değerlendirilen bir diğer platform olan nQuran ise, erQuran'a nazaran daha kapsamlı ve nitelikli içerikleri ile dikkat çekmektedir. Sitede Yedi Kıraat, 'Aşru's-Şuğra ve 'Aşru'l-Kübra kapsamındaki kıraatlerin hem mushaf üzerinde hem de âyet bazlı incelenebildiği görülmüştür. Burada kıraatler imamlarına ve râvilerine nispet edilerek açık bir şekilde sunulmuş, söz konusu ihtilaflar anlaşılabilir bir şekilde izah edilmiştir. Üstelik her bir kıraat

farklılığının tilavetine yönelik ses dosyalarının bulunması ve bunların istenildiği oranda tekrar edilerek dinlenilmesi siteyi kıraat eğitimi açısından müstesna bir konuma taşımaktadır. Bu farklılıkların çeşitli görseller ile sunulması ise kıraat eğitimini motive edici bir unsur olarak değerlendirilmiştir. nQuran içerisinde kıraat ilminin temel metinlerinden birkaçına yer verilmesi ve bu metinlerin ses dosyaları ile sunulması sitenin öne çıkan özelliklerinden olmuştur. Bunlara ilaveten kıraatin temel meselelerine ilişkin Arap dünyasında yazılan çeşitli makalelerin ve derslerin sitede paylaşılması, nQuran'ın bu alana dijital dünyada katkı sunan önemli bir mecra olduğunu ortaya çıkarmıştır. Tüm bu özellikleri ile nQuran, hem öğrencilerin bireysel olarak yararlanabileceği dijital bir mektep hem de öğreticilerin dersleri daha işlevsel ve kalıcı hale getirebilecekleri bir araç olarak kendini göstermektedir.

Çalışma, değerlendirilen iki siteden hareketle yapay zekânın ve teknolojik imkanların gelişmesini de öngörerek yeni bir öğretim usulü teklif etmiştir. Adına *istinâ'î* usul dediğimiz bu metot, kıraat eğitiminde kullanılacak tüm teknolojik araçları ve kullanım derecelerini ifade etmektedir. Bu usul, görsel ve işitsel olarak kıraat ilminin öğrenilebildiği, ilerleyen zamanlarda ise gelişmiş ses tanıma teknolojileri ve sesli hata tespit sistemleri ile daha nitelikli eğitim imkanlarının sunulacağı dijital mecraları kıraat eğitimi içerisinde bir noktada konumlandırmaktadır. Buna göre *istinâ'î* metot tüm bu imkanları sebebiyle kıraat eğitiminin sema' öğretiminden daha ileride, arz ve edâ öğretimlerinden ise geride konumlanmaktadır. Bu metot aynı zamanda kıraat ilminin önemli bir aşaması olan vücûhât çıkarma kısmına da önemli katkılar sunmayı hedeflemektedir. Gemini gibi yapay zekâ asistanları kullanılarak bir dijital vücûhâtın oluşturulabildiğinin görülmesi, çoğu zaman fotokopi ile geçirilen bu aşamanın daha nitelikli bir hale gelmesini sağlayacaktır. Tüm bu gelişmelerin ve öğretim teknolojilerinin kıraate tatbikini *istinâ'î* metot kapsamında sunmayı teklif eden bu çalışma, bu alanda yapılacak başkaca çalışmalarla gelişmeye açıktır. Son olarak ülkemizde erQuran ve nQuran gibi dijital kıraat mecralarının bulunmaması, toplumumuzda farklı kıraatlerin ehli dışında hala tam olarak anlaşılabilmesi ve garipsenmesi bu hususta özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı'na sorumluluk yüklemektedir. Başkanlığın kuran.diyamet internet sitesini ve Kur'an Akademi mobil uygulamasını bu hususta tekrar gözden geçirmesi ve

söz konusu özellikleri bir araya getirerek toplumla paylaşması kıraat ilminin anlaşılmasına ve benimsenmesine ciddi katkılar sunacaktır.

Kaynakça

- Akaslan, Yaşar. "Türkiye’de Kıraat İlmi Eğitim-Öğretimi". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 22/2 (15 Aralık 2018), 1081-1107. <https://doi.org/10.18505/cuid.439689>
- Akdemir, Mustafa Atilla. *Kıraat İlmi Eğitim ve Öğretim Metotları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 3. Basım, 2021.
- EVQ, erquran. Erişim 04 Mart 2025. <https://erquran.org>
- Genç, Hayati - Yılmaz, Ali. "Dijital Çağda Kuran Öğretimi: Teknoloji ve Sosyal Medyanın Kuran Eğitimindeki Yeri". *Mütefekkir* 12/23 (Temmuz 2025), 239-267. <https://doi.org/10.30523/mutefekkir.1733231>
- Hakim, Abdul. "Integrasi Media Digital Interaktif Dalam Pengajaran Materi Qur’an Dan Hadist". *Jurnal IHSAN Jurnal Pendidikan Islam* 3/3 (2025).
- Harvard University. "Shady H. Nasser". Erişim 06 Mart 2025. <https://nelc.fas.harvard.edu/people/shady-h-nasser>
- Kablan, Süleyman. "Kur’an-ı Kerim Öğretiminde Teknolojik İmkanlar ve Kullanımı". *İlahiyat Akademi* 10 (Aralık 2019), 65-86. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilahiyatakademi/issue/51944/670379>
- Kılıç, Muhammed Talha. "Yapay Zekâ ve Kıraat". *Uluslararası Kıraat İlmi Sempozyumu-1 (Kıraat İlminin Günümüz Meseleleri-Sorunlar ve Çözümler)*. Ankara: Sonçağ Yayıncılık, 2024.
- Koyuncu, Recep. "Kur’ân Eğitiminde Manzûm Tecvid Geleneği: Cemzürî ve Tuhfetü'l-Etfâl Adlı Manzûm Eseri". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi = Cumhuriyet Theology Journal* 21/3 (Aralık 2017), 1497-1533. <https://doi.org/10.18505/cuid.304374>
- Kurtuluş, Yusuf Ziya. "Şâzz Kırâatlerin Mahiyeti ve Çeşitleri". *Tafsir Dergisi* 3/1 (30 Mayıs 2023), 17-37. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tafsir/issue/90978/1665106>

- Nûn li'l-Ķur'âni ve 'Ulûmihî, nquran. Erişim 09 Kasım 2025.
<https://www.nquran.com/ar/>
- Oltulu, Murat. "Kıraat İlmi Tedrisatında Suret (Vucûhât) Çıkarma Tekniği". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 65/2 (2024), 729-758.
<https://doi.org/10.33227/auifd.1448251>
- Pilgir, Eren. "Shady Hekmat Nasser, The Second Canonization of the Qur'an (324/936)". *İslâm Araştırmaları Dergisi* 51 (2024), 196-201.
- Salihoğlu, Alaaddin. "Mağrib ve Kuzey Afrika'da Geleneksel Hafızlık Usulü: Tarihsel Gelişim ve Yöntem". *Tasavvur - Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 10/2 (Aralık 2024), 979-1013. <https://doi.org/10.47424/tasavvur.1531532>
- Süveyd, Eymen Rüşdü. *Şerhu Manzûmeti'l-müfîd fi't-tecvîd*. İstanbul: Dâru'l-Gavsânî, 2019.
- Tetik, Necati. "Kıraat Eğitiminin Dünü, Bugünü, Yarını ve Kıraat Eğitiminde Meslekler". *Kur'ân ve Tefsir Araştırmaları IV: Kıraat İlmi ve Problemleri*. ed. Bedrettin Çetiner. 147-167. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2002.
- Ṭibî, Şihâbüddîn Ahmed b. Ahmed b. Bedreddîn et-. *Manzûmetü'l-müfîd fi't-tecvîd*. thk. Eymen Rüşdü Süveyd. Cidde, 1997.
- Tombaloğlu, Burak - Erdem, Hamid. "Deep Learning Based Automatic Speech Recognition for Turkish". *Sakarya University Journal of Science* 24/4 (2020).
- Zakariah, Mohammed vd. "Digital Quran Computing: Review, Classification, and Trend Analysis". *Arabian Journal for Science and Engineering* 42/8 (Ağustos 2017), 3077-3102. <https://doi.org/10.1007/s13369-017-2415-4>
- Tarteel.ai. "Tarteel". Erişim 04 Mart 2026. <https://tarteel.ai>